

‘Die geleden heeft onder Pontius Pilatus’

Die Pilatus heeft het ver geschopt: zijn naam is opgenomen in de Apostolische Geloofsbelijdenis. Waar heeft Pilatus dat aan te danken? Behalve Maria wordt verder geen mens met name genoemd in de Apostolische Geloofsbelijdenis. Was zijn rol in het geheel dan zo belangrijk?

Pontius Pilatus vertegenwoordigt het wettige gezag, als prefect over de Romeinse provincie Judea (het grootste deel van het land Israël); hij bekleedde die post van het jaar 26-36.

Hij zat maar opgescheept met die lastige Joden met hun eigenaardige gebruiken en hun vreemde godsdienst. Zij hoopten op de komst van een of andere bevrijder. Vooral tijdens hun feesten laaiden die gedachten op. Er ontstond dan een geladen atmosfeer, die gemakkelijk tot explosies kon leiden. Het grootste deel van het jaar woonde Pilatus in zijn buitenverblijf in Caesarea, aan zee; zelf kwam hij alleen tijdens de grote feesten naar Jeruzalem; met een extra regiment soldaten om de mensen in toom houden.

Het proces tegen Jezus vond plaats in een onwettige vergadering van het Sanhedrin, de Joodse Raad: die vergadering was volgens de Joodse Wet onwettig, omdat die 's nachts plaatsvond; en ook op een vreemde plaats: in het huis van de hogepriester in plaats van op de gebruikelijke plek: een speciale kamer in het Tempelcomplex. Bovendien waren er wel overpriesters en oudsten aanwezig, maar waarschijnlijk geen Farizeeërs; die zouden wel geëist hebben dat alles volgens de regels verliep en zoals bekend sympathiseerde een aantal vooraanstaande Farizeeërs met Jezus.

En nu komen ze bij Pilatus. Een deel van het Sanhedrin heeft tijdens een showproces iemand ter dood veroordeeld, maar een dergelijk vonnis moet ter goedkeuring aan de Romeinse machthebber worden voorgelegd. De aanklacht tegen Jezus luidt: Godslastering; maar die beschuldiging is uiteraard voor het Romeinse gezag niet interessant. Daarom wordt de beschuldiging politiek vertaald: *‘We hebben vastgesteld dat deze man ons volk van het rechte pad afbrengt en de mensen ervan weerhoudt belastingen aan de keizer te betalen en dat hij van zichzelf zegt de messiaanse koning te zijn.’*

Pilatus vindt het allemaal maar een zielige vertoning. Wat is er aan de hand met deze figuur die zichzelf niet eens verdedigt?! Wat móet hij met Hem? Pilatus benadrukt herhaaldelijk, dat Jezus volgens hem onschuldig is en wil Hem vrijlaten; maar desondanks besluit hij hun eis in te willigen en Hem ter dood te veroordelen!

Pilatus komt in deze geschiedenis over als een zwak figuur. Was hij een lafaard? Zo lijkt het; als er verder over Pilatus niets bekend zou zijn... Maar uit andere bronnen, binnen en buiten de Bijbel, krijgen we die indruk niet bepaald! Soms vond hij het wel nodig om krachtig in te grijpen; zo wordt in Lukas 13 gesproken over *‘Galileeërs, wier bloed Pilatus met hun offers vermengd had.’* Dat betekent, dat hij pelgrims tijdens hun offerhandelingen ter dood heeft laten brengen, blijkbaar om een schrikwekkend voorbeeld te stellen. Walgelijk.

De Joodse geleerde Philo van Alexandrië noemt Pilatus een harde, onbuigzame man. De grote Joodse geschiedschrijver Flavius Josephus zegt, dat hij bewust de godsdienstige gevoelens van de Joden kwetste, waardoor hij zeer gehaat was; zo bracht hij bij zijn aantreden als stadhouder in Jeruzalem veldtekens met de beeltenis van de keizer aan, die zoveel weerstand bij de Joden opriepen, dat hij ze later toch maar weer weghaalde; maar onder de ongewapende demonstranten die voor zijn residentie in Caesarea stonden richtte hij wel eerst een bloedbad aan. Ook gebruikte Pilatus de tempelschat, offergave, voor de aanleg van een waterleiding; tienduizenden Joden, waaronder veel Galileërs, stroomden naar Jeruzalem voor een massaal protest, hetgeen weer eindigde in een bloedbad: Romeinse soldaten vermomd als Joodse burgers begaven zich onder de demonstranten en doodden zonder onderscheid een groot aantal van hen; resultaat: drieduizend doden. Nee, niet echt een bangerd. Als we Pilatus een beetje kennen, had hij ook hier de menigte met geweld uiteen kunnen jagen en Jezus vrijlaten. Maar hij doet het niet.

In het jaar 36 kwam er een einde aan het bewind van Pilatus, omdat hij een bloedbad had aangericht na een vermeende opstand van Samaritanen en zich daarvoor in Rome moest verantwoorden.

Wie is er nu eigenlijk schuldig aan de veroordeling van Jezus? De Joden? De Romeinen? De gevolgen van de keuzes die gemaakt worden zijn niet gering. In de geschiedenis heeft een bepaalde weergave van de feiten er vaak toe geleid, dat mensen die zichzelf christen noemden vanuit de kerk op Goede Vrijdag op Jodenjacht gingen. De Joden waren immers collectief schuldig aan de dood van Jezus?!

Wie zijn precies die mensen die bij Pilatus in de tuin staan te schreeuwen? Hoe groot is deze groep? Waren zij representatief voor het hele volk?? In Galilea en op zijn reis naar Jeruzalem was er voortdurend een grote menigte die Jezus volgde om Hem te horen prediken en met eigen ogen de tekenen te zien die Hij deed. Bij zijn Intocht in Jeruzalem werd Jezus vergezeld door een menigte die Hem koninklijke eer bewees: ze legden hun mantels als een rode loper voor Hem op de weg en zwaaiden met palmtakken terwijl ze riepen: *‘Gezegend Hij die komt in de Naam van de Heer!’*

Over de volgende dag wordt verteld: *‘De hogepriesters en de leiders van het volk wilden Hem uit de weg ruimen, maar ze wisten niet hoe ze dat moesten doen, want het hele volk hing aan zijn lippen!’*

Dus: Wie is er schuldig aan de dood van Jezus? Zeker niet het hele Joodse volk! Hooguit de corrupte hogepriester Kajafas en zijn clan; en Pilatus die graag goede maatjes met hem bleef. Kajafas heeft dit ambt uitzonderlijk lang bekleed, ongetwijfeld dankzij zijn pro-Romeinse houding. In hetzelfde jaar dat Pilatus werd afgezet, werd ook Kajafas uit zijn ambt gezet, waardoor er een einde kwam aan zijn jarenlange collaboratie.

Ik hoorde eens een poging om Pilatus vrij te pleiten: hij kon er ook niets aan doen, dat hij Jezus veroordeeld heeft; het moest toch volgens Gods plan gebeuren, dat Jezus gekruisigd zou worden? Pilatus was dus niet anders dan een instrument in Gods hand... Dat is wat al te kort door de bocht. Zo gaat God niet met mensen om, dat Hij ze gebruikt buiten hun wil en buiten hun weten om.

Vanuit juridisch oogpunt schiet Pilatus uiteraard volstrekt tekort. Als dit een voorbeeld is van hoe het Romeins recht functioneerde, komt het er niet best vanaf. Pilatus constateert nadrukkelijk: 'Ik vind geen schuld in Hem', maar geeft Jezus toch over om Hem te laten kruisigen. Dat leek hem in de gegeven omstandigheden het verstandigst. Alles beter dan een volksoproer. Het was toch al zo onrustig in zijn provincie, met al die verzetsstrijders (Zeloten). De massa krijgt haar zin, om van de hele toestand af te zijn. De uitspraak van deze rechter verdient geen betere naam dan die van een gerechtelijke moord. En al past deze gang van zaken in Gods plan – God kan met een kromme stok toch nog wel een rechte slag geven - is Pilatus daarmee niet vrijgepleit.

Maar... Had het dan ook allemaal anders kunnen lopen? Het móest toch volgens Gods plan gebeuren, dat Jezus gekruisigd zou worden om zo de zonde van de wereld op zich te nemen?

Ja, intussen geschiedt óók Gods wil. 'De wegen des Heren zijn wonderlijk.' God bevestigt het oordeel van de onrechtvaardige rechter en Hij laat de wil van de corrupte leiders van het volk geschieden. Het is ook Gods vonnis, dat de smetteloze wordt overgegeven in de dood en dat de schuldige vrijuit gaat. Hoe is het mogelijk?! De haat van de Joodse Raad wordt ingepast in de raad Gods die eeuwig vaststond. Wat mensen ten kwade dachten, heeft God ten goede gedacht. In de lijdensgeschiedenis wordt ons de grootheid van Gods liefde geopenbaard. De vreselijke geschiedenis van haat en rechtsverkrachting wordt een openbaring van de hoogste liefde en het hoogste recht. Hoe is dat mogelijk? Wij kunnen er met ons verstand niet bij! Wij kunnen het wonder van Gods liefde niet bevatten!

ds. Bas Urgert